

GLAZBENE SPOSOBNOSTI U KONTEKSTU UTJECAJA NASLIJEĐA, OKOLINE I PRAVODOBNOG OTKRIVANJA

doc. dr. sc. Jasna Šulentić Begić
Umjetnička akademija u Osijeku

Državni skup
*Suvremena nastava glazbe i glazbene aktivnosti
u kurikulumu suvremene škole*

Osijek, 18. – 20.4.2017. god.

Sadržaj izlaganja

- razmišljanja i rezultati istraživanja s obzirom na:
 - što je sposobnost
 - što je glazbena sposobnost
 - mogu li se glazbene sposobnosti razviti
 - uloga učitelja
 - u razvijanju glazbenih sposobnosti
 - u pravodobnom uočavanju glazbeno nadarenih učenika
 - apsolutni sluh
 - relativni sluh
 - povezanost glazbenih i drugih sposobnosti

Što je sposobnost?

- Poljak (1970)

- **kvaliteta ličnosti**

- utječe na uspješnost obavljanja neke djelatnosti (rada, aktivnosti, funkcije)

- Musek (1977)

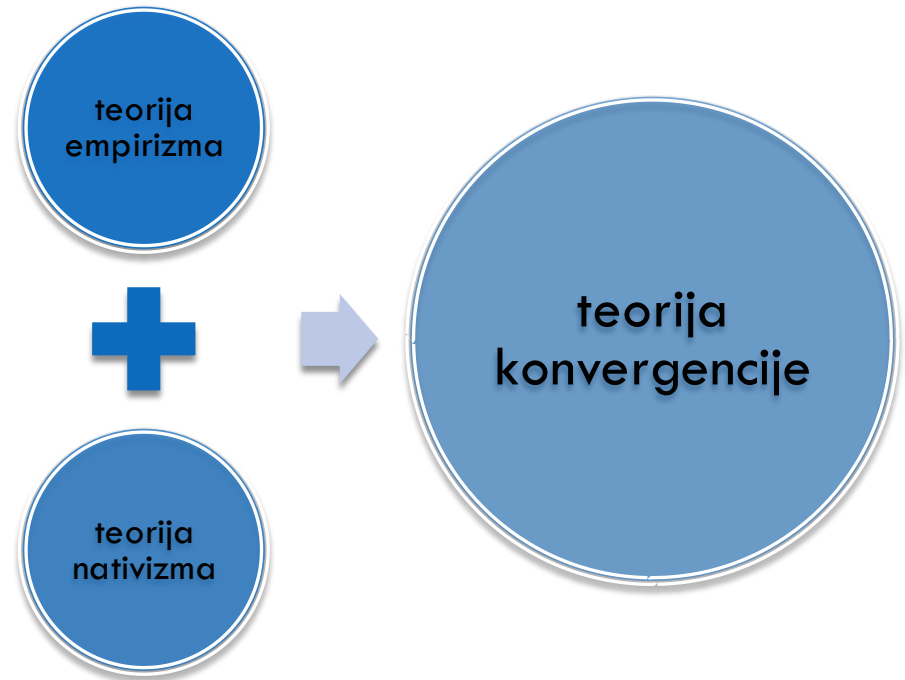
- **unutarnja dispozicija**

- omogućuje nam više ili manje uspješno izvođenje raznih radnji, obavljanje funkcija, usluga, rada

Što utječe na nastanak sposobnosti?

Nastanak ljudskih sposobnosti

- *teorija empirizma*
 - ▣ utjecaj okoline
- *teorija nativizma*
 - ▣ utjecaj naslijeđa
- *teorija konvergencije*
 - ▣ naslijeđe + okolina

Koje su vrste sposobnosti?

Andrilović i Čudina (1985) dijele sposobnosti na:

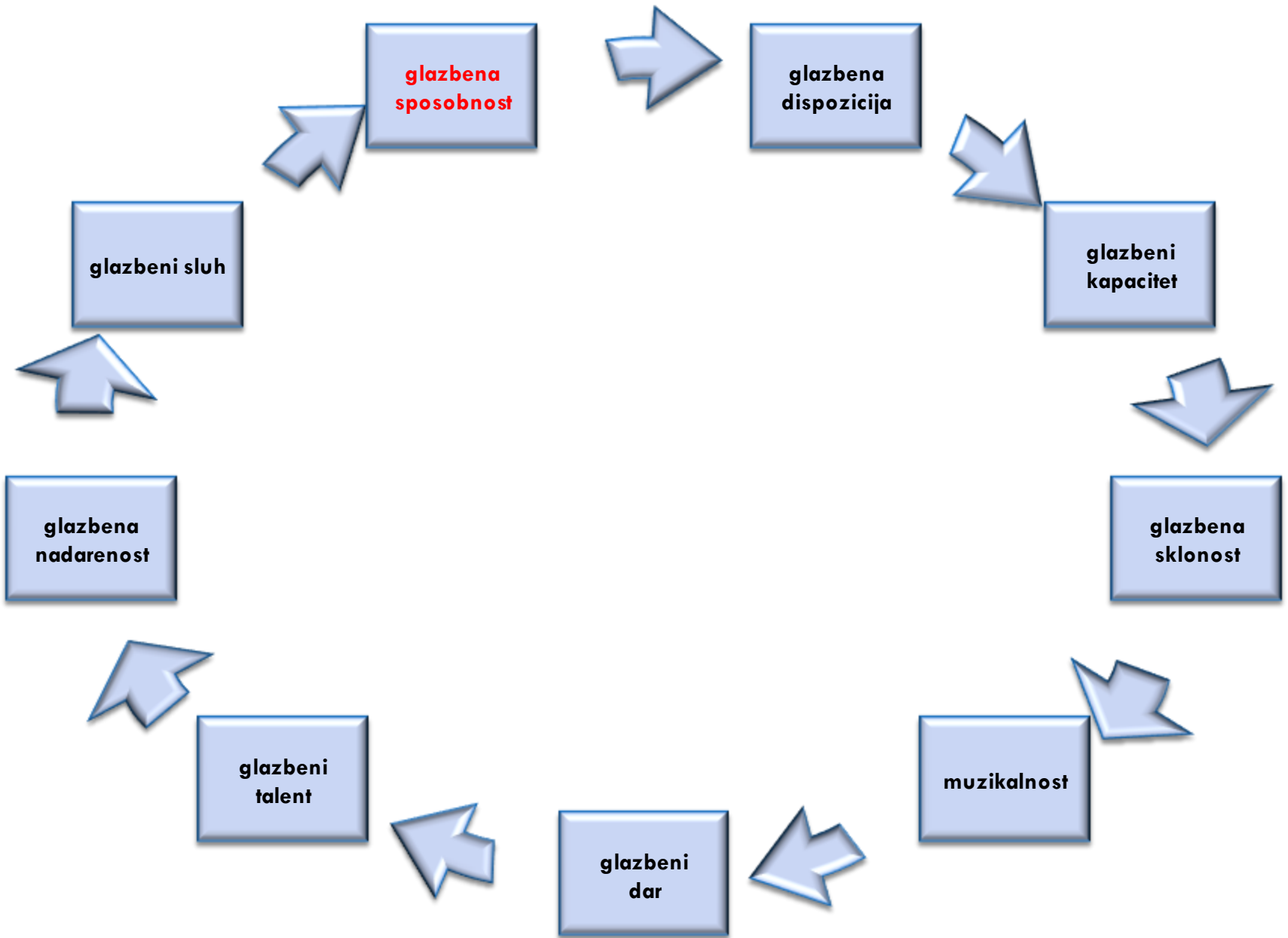
- fizičke (snaga mišića, izdržljivost, i dr.),
- senzorne (širina vidnog polja, razlikovanje boja, **razlikovanje tonova**, oštrina sluha, osjetljivost na dodir, i dr.),
- psihomotorne (**spretnost prstiju**, okulomotorna koordinacija i dr.) i
- intelektualne (mentalne, kognitivne, umne sposobnosti – **pamćenje**, inteligencija, itd.)
 - ▣ **glazbene sposobnosti** - spoj senzornih, psihomotornih i intelektualnih sposobnosti, ali veliki utjecaj imaju i fizičke sposobnosti (dugotrajno sviranje)

Musek (1977) dijeli sposobnosti na:

- opće (intelektualna fleksibilnost, npr. brzina odgovora, predviđanje, klasificiranje, planiranje, generalizacija, itd.) i
- posebne (umjetničke, **glazbene**, intelektualne, socijalne, itd.)
 - ▣ **glazbene sposobnosti** - posebne sposobnosti

Glazbena sposobnost

- u stručnoj literaturi, ali i u svakodnevnom govoru postoji nekoliko izraza koji se koriste za termin **glazbene sposobnosti**
- neki od termina koriste se kao sinonimi, no vrlo često jedan te isti pojam ima različite nijanse značenja kod različitih autora
- **Navedite neke od termina!**

Mirković-Radoš (1996)

- ▣ navodi da se najčešće upotrebljavaju termini:
 - ***glazbeni talent*** - kapacitet
 - ***muzikalnost*** - podobnost
 - ***glazbena sposobnost*** - sposobnost u najširem smislu

Mirković-Radoš (1996)

□ **Glazbeni talent**

- najčešće se odnosi na **izuzetno visok stupanj i kvalitetu glazbene sposobnosti**
- glazbeni talent
 - *kapacitet* - urođene predispozicije za bavljenje glazbom

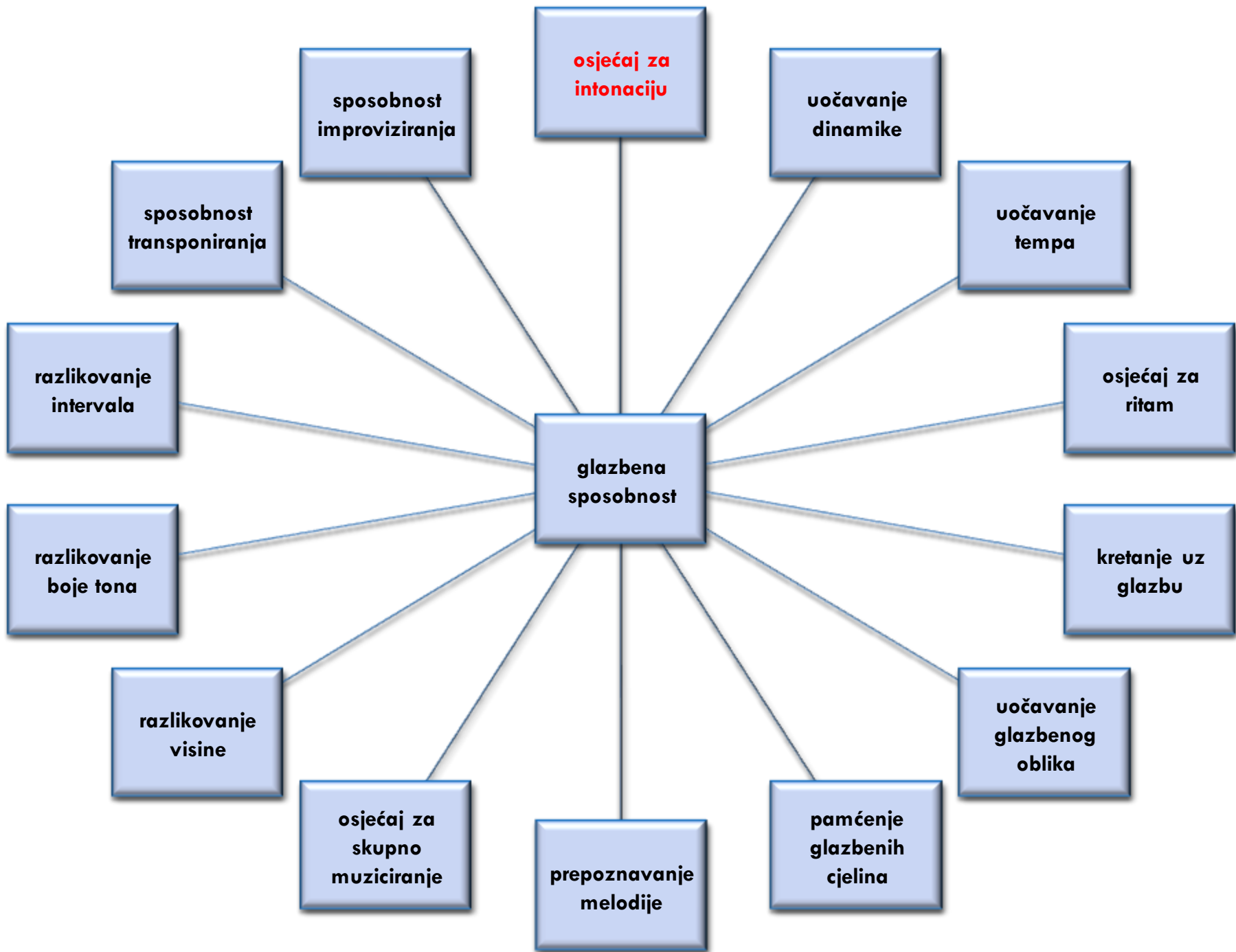
Mirković-Radoš (1996)

□ **Muzikalnost**

- najčešće se podrazumijeva sposobnost **razumijevanja, doživljavanja i vrijednovanja** glazbe
 - ne obavezno „tehničke“ aspekte sposobnosti za kvalitetno izvođenje
- muzikalnost
 - *podobnost* - potencijal koji omogućuje postignuće na određenom nivou

Nedostatak osjećaja za intonaciju!

- **Nedostatak osjećaja za intonaciju** (nemogućnost intonacijski točnog pjevanja) često se poistovjećuje s nepostojanjem glazbene sposobnosti. **Međutim!**
- **Prema suvremenom shvaćanju glazbena sposobnost je pojava složenog karaktera.**
 - ▣ Na temelju pjevanja može se uočiti veći broj elemenata glazbene sposobnosti, ali nikako ne svi.
- **Osim osjećaja za intonaciju koji elementi čine glazbenu sposobnost?**

-
- **Svatko posjeduje nešto od navedenoga!**
 - Djeca nisu muzikalna ili nemuzikalna nego imaju više ili manje razvijene glazbene sposobnosti.

Razvoj glazbenih sposobnosti (Kagen i Gall, 1997)

- 3. mj. – **ponavljanje određenih tonova**
- 8. mj. – **pokušaji pjevanja**
- 18. mj. – razvija se **koordinacija pokreta i ritma** te mogućnost **ponavljanja kratkih melodija**
- 2. i 3. god. – **pravo pjevanje**, dijete prvo nauči **riječi**, a zatim usvaja **ritam i melodiju** pjesme
- 5. god. – dijete stekne određeni **repertoar pjesama**
- 6. god. – dijete opaža glazbene **fraze, tempo i dinamiku**
- 7. god. – razlikuje **polustepen i četvrtstepen**

Na glazbene sposobnosti utječe naslijeđe.

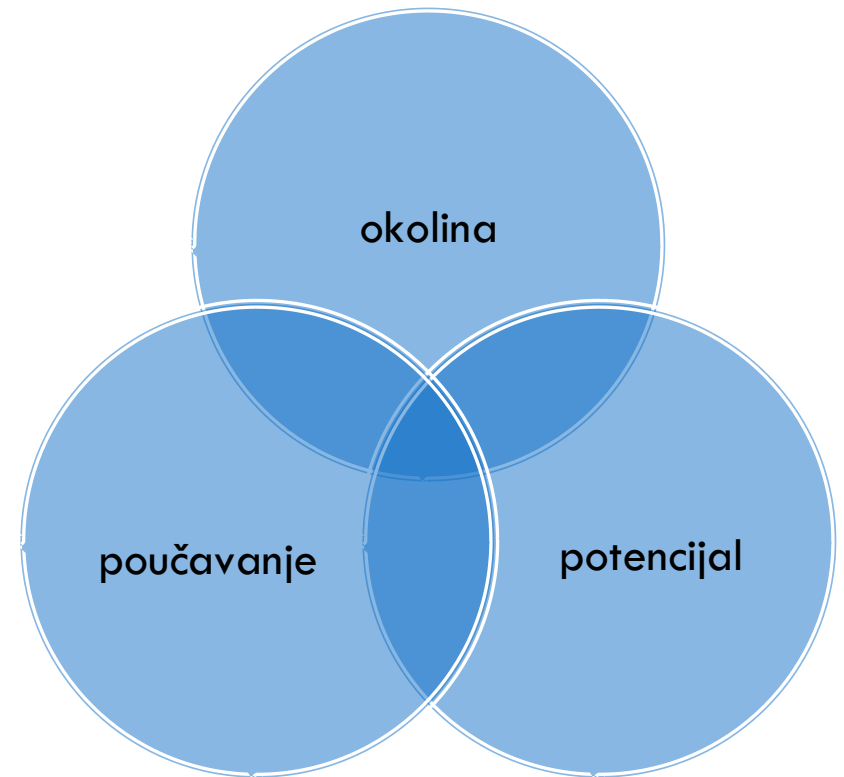
Prema Vašem mišljenju u kojim postotcima s obzirom na roditelje?

(Motte-Haber, 1999)

- ▣ oba roditelja muzikalna
 - 70 – 85% muzikalne djece
- ▣ jedan roditelj muzikalan
 - 60% muzikalne djece
- ▣ oba nemuzikalna roditelja
 - 15 – 25% muzikalne djece

Osim naslijeđenih dispozicija, što utječe na glazbene sposobnosti?

- ▣ ne/poticajna okolina
- ▣ ne/adekvatne metode poučavanja
- ▣ ne/otkrivanje glazbenog potencijala

Istraživanje Kelley i Sutton-Smith (1987)

- longitudinalno istraživanje - tri djevojčice praćene **od rođenja do dvije godine starosti**
- djevojčice su odrastale u različitom glazbenom okruženju
 - 1. roditelji profesionalni glazbenici
 - 2. roditelji neglazbenici, no glazbeno orijentirani
 - 3. roditelji glazbeno nezainteresirani; malo koristili glazbu u odgoju svoje djevojčice
- Rezultati:
 - dvije djevojčice, koje su živjele u bogatijem glazbenom okruženju, bile znatno razvijenijih glazbenih sposobnosti

Vlada Velike Britanije - projekt *Raspjevajte se (Sing Up)* (2007. – 2011.)

□ Rezultati:

- djeca u prosjeku za dvije godine naprednija u pjevačkim sposobnostima od djece koja nisu bila uključena u projekt
- djevojčice više napredovale od dječaka premda su i jedni i drugi napredovali
- razlika u vještini pjevanja između djevojčica i dječaka koji nisu bili uključeni u projekt sve se više povećavala s dobi, i to u korist djevojčica

Istraživanje (Šulentić Begić, J., Bubalo, J., 2014) u prvom i četvrtom razredu jedne osječke osnovne škole

□ Rezultati:

- glazbene sposobnosti učenika četvrtoga razreda razvijenije od učenika prvoga razreda
- na početku školovanja razvijeniji osjećaj za ritam od osjećaja za intonaciju i glazbenu memoriju
- u obje ispitane dobi/razreda djevojčice su pokazale znatno bolje rezultate od dječaka

Vlastito iskustvo – mali zbor (Šulentić Begić, 2010)

- audicija za prijam novih članova – primljeni i učenici s intonativnim poteškoćama
 - ▣ najčešće nisu do prvog nastupa uspjeli intonativno svladati program
 - ▣ dogovoreno da također nastupaju, ali tako da imitiraju pjevanje - tzv. *zijevalice* (sami sebe prozvali)
 - ▣ nisu bili nezadovoljni što ne pjevaju - bitan je nastup
 - ▣ „zijevalice“ su „propjevale“
 - ▣ „zijevalice“ - najponosniji i najodaniji članovi zbora - bodrili pridošle

Istraživanje Levinowitz i sur. (1998)

□ Rezultati:

- smanjuje se broj osnovnoškolske djece koja pjevaju intonativno točno
- 2/3 učenika ima problema s pjevanjem
- odrastanje nije dovoljno za razvitak pjevačkoga glasa čak ni tada kad u djeteta postoji urođena glazbena sposobnost
- glazbena sposobnost, kao i jezik, složena vještina koja se uči i koja se mora podupirati kako bi se u potpunosti razvila

Istraživanje Gould (1968)

□ Nepjevači:

■ učitelji smatraju

- 50 % učenika 1. razreda
- 5 % učenika 6. razreda

■ stvarno stanje

- 36.6 % učenika 1. razreda
- 11 % učenika 6. razreda

Faze razvoja pjevačkog glasa (Mirković Radoš, 1996)

- ▣ 3. – 4. mj. – počinje eksperimentiranje sa zvucima – brbljanje – **tipična glissanda**
- ▣ između 1. i 2. godine – dijete **smišlja jednostavne pjesmice** s riječima i ritmom
- ▣ između 2. i 3. godine – **pjesme dobivaju melodijski oblik** – povećava se točnost reprodukcije riječi i ritma, ali je **tonalitet i dalje nestabilan**
- ▣ između 3. i 4. godine – ovladavanje pjesmom napreduje; **prosječan opseg $c^1 - c^2$**
- ▣ između 4. i 5. godine – **povećava se točnost pjevanja**, ali je **tonalitet i dalje nestabilan**
- ▣ između 5. i 6. godine – javlja se **stabilnost tonaliteta** i djeca počinju izražajno pjevati

Do koje se godine razvija glazbena sposobnost?

Gordon (1997)

- glazbena sposobnost razvija se do oko **9. godine**
 - ▣ ovisi o količini i kvaliteti glazbenih iskustava koje dijete prima
- u 9. godini glazbena se sposobnost stabilizira
 - ▣ ostaje na jednakoj razini tijekom cijelog života

Glazbeno nadarena djeca

- **rano otkrivanje glazbene sposobnosti gotovo je jednako važno kao i sama ta sposobnost (Rojko,1981)**
 - ▣ glazbeno nadarenu djecu treba uočiti i uputiti ih na sudjelovanje u glazbenim aktivnostima
 - ▣ doći će do maksimalnog razvoja glazbenog potencijala djeteta
- kako se ne bi događalo da u razredu djeca razvijenih glazbenih sposobnosti ostanu neotkrivena, potrebno je uočiti glazbeno nadarenu djecu

Koji su postupci ispitivanja glazbenih sposobnosti u okviru redovite nastave glazbe?

Postupci ispitivanja glazbene sposobnosti:

1. **osjećaj za ritam** - reproduciranje ritamske fraze (“igra jeke”)
 2. **osjećaj za intonaciju** - reproduciranje pojedinačnih tonova ili meloritamskih fraza (“igra jeke”)
 3. **osjećaj za melodiju** - prepoznavanje melodije
 4. **reagiranje na glazbu**
- postupci se trebaju odvijati u obliku igre individualno, s pojedinim učenikom ili grupno, s cijelim razredom

1. Osjećaj za ritam

- Individualno
 - ▣ reproduciranje ritamske fraze (“igra jeke”)
 - ▣ bolje je zadati dvotaktne fraze
 - ritamska fraza se zadaje pljeskanjem

- Grupno
 - ▣ **Glazbene igre:** *Ritamska igra jeke, Ritamski kružići, ...*

2. Osjećaj za intonaciju

□ Individualno

- reproduciranje pojedinačnih tonova, melodijskih ili meloritamskih fraza (“igra jeke”)
- mogu se zadati:
 - sviranjem na instrumentu
 - pjevanjem neutralnim slogom („na“)
- djeca lakše ponavljaju pjevane tonove

□ Grupno

- **Glazbene igre:** *Melodijska/meloritamska igra jeke, Glazbeni kviz (grupni s NA), Tko pjeva?, Tko se oglasio?, Ne zaboravi stihove, ...*

3. Osjećaj za melodiju

□ Individualno

▣ sposobnost prepoznavanja melodije

- u slučaju da učenik nije u stanju ponoviti zadane tonove/melodijske fraze, učitelj:

- ▣ pjeva neutralnim slogom („na“) ili svira učeniku poznate pjesme, a učenik prepoznaje naslove pjesama
- ▣ reproducira učeniku poznate skladbe, a učenik prepoznaje naslove skladba

- učenik koji prepoznaje melodije znači da ima glazbeni sluh

□ Grupno

- **Glazbene igre:** *Glazbeni kvizovi s pjesmicama, skladbama, instrumentima, ...*

4. Sposobnost reagiranja na glazbu

- Grupno
 - u slučaju da učenik nije bio uspješan u 1., 2., i 3. pratimo njegovo reagiranje na glazbu tijekom:
 - grupnog muziciranja
 - kretanja uz glazbu
 - uočavanja glazbenih sastavnica tijekom slušanja glazbe (metar, ritam, oblik, tempo)
 - **Glazbene igre:** *Visina tona, Melodijski kružići, Igra uz pjevanje pjesme/skladbe, Vlakić, Ledena kraljica, ...*

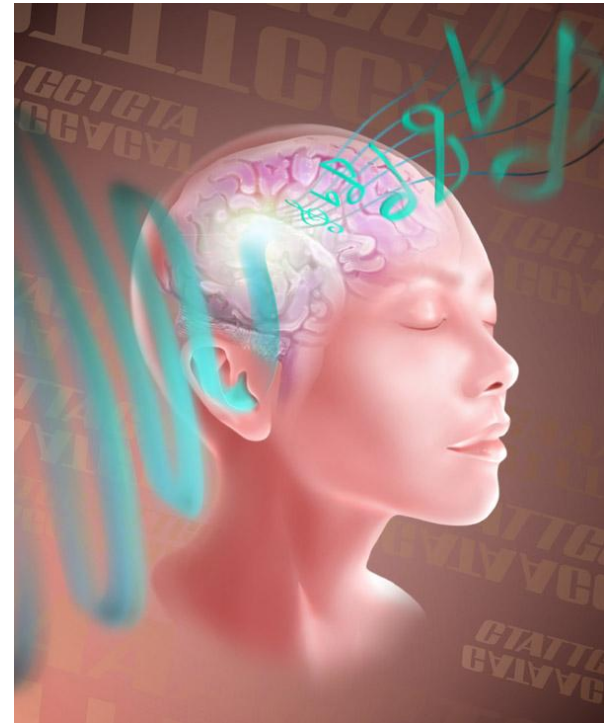
Vrste glazbenog sluha glazbeno nadarene djece

- glazbeno daroviti mogu imati:
 - ▣ **apsolutni glazbeni sluh**
 - ▣ **relativni glazbeni sluh**

Apsolutni glazbeni sluh

- **apsolutni glazbeni sluh**
 - ▣ 1. sposobnost da se bez oslonca na neki poznati tonski standard neposredno prepozna i imenuje glazbeni ton
 - ▣ 2. sposobnost da se određeni zahtijevani ton na jednaki način izvede

□ **Carl Stumpf** (1883) je prvi ispitivao apsolutni sluh i došao do spoznaje da:

- apsolutni sluh ne znači i nepogrešivost u prepoznavanju tonova
 - zavisnost apsolutnog sluha od **boje tona**
 - nejednaka sigurnost prepoznavanja u svim **tonskim regijama**, tj. oktavama - **najsigurnije su u srednjem dijelu tonskog područja**
 - istaknutost srednje regije objašnjavao je njezinom najvećom učestalošću u glazbenoj praksi
 - **najčešća pogreška** koju čine apsolutni slušači je **polustepen**, ostale pogreške to su rjeđe što je veći interval između zadanog i prosuđivanog tona
 - pogrešaka većih od tritonusa nije bilo
 - **oktavne zamjene** koje su ispitanici činili relativno često, Stumpf nije smatrao pogreškama

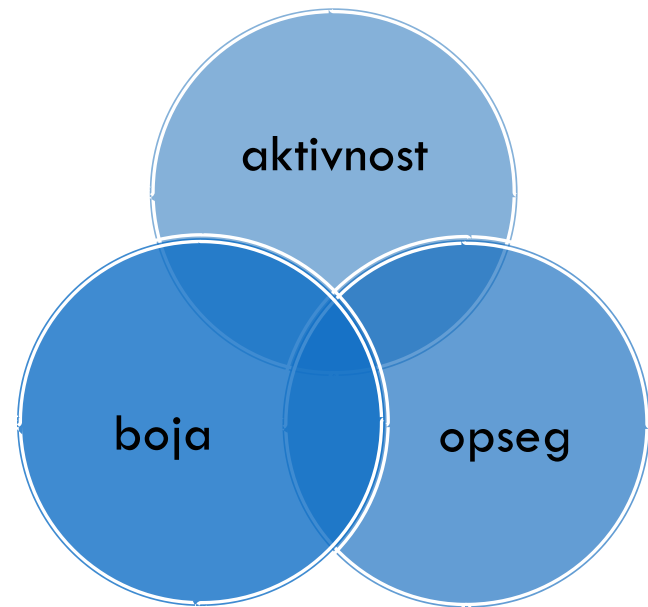
□ Lothar Weinert (1929)

- **apsolutni sluh ne znači i nepogrešivost**
 - sigurnost prepoznavanja **varira prema oktavama** ovim redoslijedom: *prva, druga, mala, treća, velika, četvrta, kontra, subkontra*
 - sigurnost u prepoznavanju osjetno varira od ispitanika do ispitanika
 - **tonovi C-dura** (tj. bijele tipke klavira) lakše se prepoznaju od drugih
 - apsolutni slušači najčešće čine **polustepenske** pogreške
 - pogreške veće od polustepena su to rjeđe što su veće
 - tritonusne pogreške najrjeđe

Koje su vrste apsolutnog sluha?

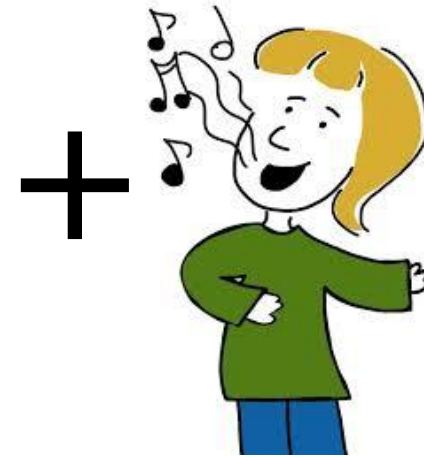
- više podjela:
 - ▣ s obzirom na **aktivnost**
 - ▣ s obzirom na **boju**
 - ▣ s obzirom na **opseg**

Apsolutni sluh s obzirom na **aktivnost**: (Weinert, 1929; Szende, 1977)

□ 1) **aktivni /bipolarni** *apsolutni sluh*

- mogu ton identificirati i
zadani ton otpjevati

□ 2) **pasivni /unipolarni** *apsolutni sluh*

- mogu ton samo identificirati

- ▶ <https://www.youtube.com/watch?v=inWMuz58qqs>

Apsolutni sluh s obzirom na boju:

- 1) *generalni apsolutni sluh*
 - ▣ nezavisan od boje tona
- 2) *specijalni apsolutni sluh*
 - ▣ ograničen je na prepoznavanje tonova jednog instrumenta ili grupe instrumenata

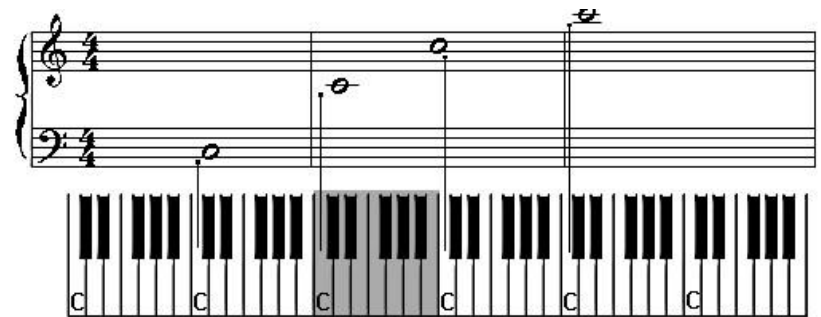
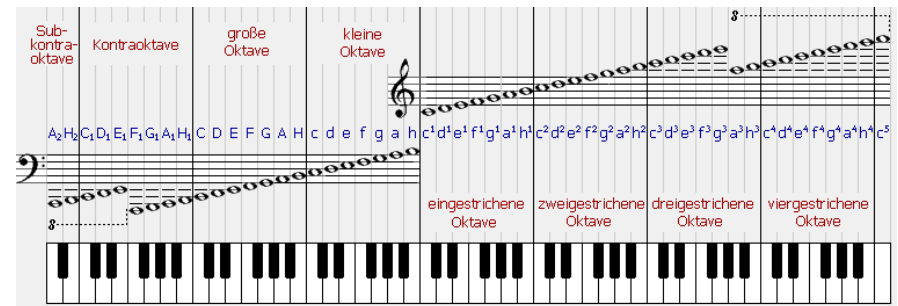

ili

Apsolutni sluh s obzirom na opseg:

- 1) **totalni apsolutni sluh**
 - ▣ obuhvaća cijelo ili gotovo cijelo tonsko područje
- 2) **parcijalni apsolutni sluh**
 - ▣ sposobnost ograničena na dio tonskog prostora (obično srednji)

Je li apsolutni sluh stečen ili urođen?

□ dva stajališta:

1. apsolutni sluh kao **urođena sposobnost**
2. **mogućnost stjecanja** apsolutnoga sluha

□ **apsolutni sluh je urođen** - europski psiholozi

□ argumenti:

- česta pojava u obiteljima glazbenika
- rano se pojavljuje

□ **apsolutni sluh je stečen** - američki psiholozi

□ argumenti:

- apsolutni sluh je vještina razlikovanja tonova
 - vještina se prema njima stječe
- među slijepim osobama veći postotak apsolutista
- važnost učenja u djetinjstvu
 - što ranije to bolje

Raširenost apsolutnog sluha?!

- vrlo mala
- jednaka kod oba spola

Važnost apsolutnog sluha za glazbenu praksu?!

- ▣ **nije** nužan **uvjet muzikalnosti**
 - ▣ **nije** nužna pretpostavka uspješne **glazbene djelatnosti**
 - ▣ **nema** utjecaja na **estetski užitek u glazbi**
-
- ▣ **apsolutni sluh prednosti/nedostatci**
 - ▣ lakše je intonirati teže intervale **prima vista**
 - ▣ uzrokuje poteškoće kada apsolutni sluhist mora slušati ili svirati na instrumentu koji nije **ugodan** onako kako je on navikao
 - ▣ mogu mu smetati **transpozicije** djela

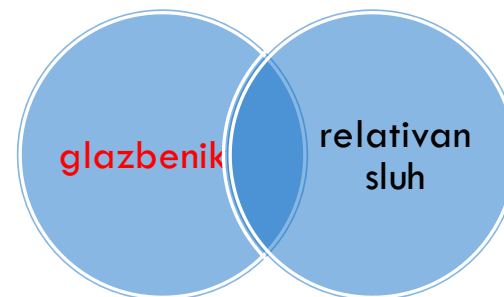
Relativni glazbeni sluh

- relativni sluh
 - ▣ sposobnost **prepoznavanja, određivanja i izvođenja** intervala, melodija, harmonija, tonskih rodova (dur, mol), tonaliteta, modulacija, ...
 - ▣ **sposobnost shvaćanja glazbenih odnosa** među tonovima je stvar **vježbe** (Rojko, 1982)
 - ▣ odlučujuća **pretpostavka glazbene djelatnosti** (Michel, 1975)

Glazbenik = Apsolutan sluh + Relativan sluh

Glazbenik = Relativan sluh

- za apsolutnog slušača nužan je i dobar relativan sluh
 - ▣ apsolutan sluh ne znači automatski dobar relativan sluh
- dobar relativni slušač čim čuje referentni ton prestaje se razlikovati od apsolutnog
 - ▣ među skladateljima više je relativnih slušača

Povezanost glazbenih i drugih sposobnosti

- povezanost glazbenih i **intelektualnih** sposobnosti
- povezanost glazbenih i **matematičkih** sposobnosti
- povezanost glazbenih i **prostornih** sposobnosti
- povezanost glazbenih sposobnosti i uspješnosti u **učenju stranih jezika**

□ **povezanost glazbenih i intelektualnih sposobnosti**

■ Edmunds (1960)

- inteligencija ne igra značajnu ulogu u glazbenoj sposobnosti
- ispitanici mogu biti muzikalni ili nemuzikalni bez obzira na visinu kvocijenta inteligencije

■ Mirković-Radoš (1996)

- navodi kako su zabilježeni i pojedinačni slučajevi izuzetnih glazbenih sposobnosti djece s teškoćama u razvoju

- **povezanost glazbenih i matematičkih sposobnosti**
 - Wang (1989)
 - veza između glazbenih i matematičkih sposobnosti ustanovljena je samo na uzorku djevojčica
- **povezanost glazbenih sposobnosti i prostornih sposobnosti**
 - Wang (1989)
 - prostorne sposobnosti su se pokazale kao značajan preduvjet glazbene uspješnosti
- **povezanost glazbenih sposobnosti i uspješnosti u učenju stranih jezika**
 - Leutenegger i Mieller (1964)
 - muzikalna djeca uspješnije usvajaju strani jezik

Zaključak

□ Dijete ne treba
brzopleto proglašiti
nemuzikalnim

■ nije sposobno
intonativno točno
pjevati

- ne zna se koristiti svojim glasom
- nije pjevalo s roditeljima
- s roditeljima nije slušalo glazbu
- nije bilo okruženo glazbom

■ ono će biti uskraćeno za
glazbeni doživljaj

- neće doći do razvitka njegovih glazbenih sposobnosti koje mu donosi naslijeđe

■ sposobnosti će ostati
skrивene

Zaključak

- Djecu moramo naučiti:
 - kako slušati svoje glasove u govoru i pjevanju te kako kontrolirati glas
- Stoga:
 - **NE SMIJEMO** reći djetetu da ne zna pjevati i da „nema sluha“
 - jer osnovni pokazatelj muzikalnosti nije točna intonacija, već **spodobnost doživljavanja i zapažanja glazbe**

Zaključak

- Velika odgovornost i utjecaj na razvoj/otkrivanje glazbenih sposobnosti mogu imati:
 - odgajatelji u predškolskim ustanovama
 - učitelji primarnoga obrazovanja u nižim razredima osnovne škole
 - voditelji školskih pjevačkih zborova
 - učitelji glazbene kulture
 - ...

Zaključak

- ▣ odgajatelji, učitelji, voditelji zborova trebaju raditi na razvijanju glazbenih sposobnosti svih učenika
- treba poticati i učenike koji ne pokazuju razvijene **glazbene sposobnosti**, jer one se **mogu razviti**

Literatura

- Andrilović, V., Čudina, M. (1985). *Psihologija učenja i nastave*. Zagreb: Školska knjiga.
- Edmunds, C. B. (1960). *Musical Ability, Intelligence and Attainment of Secondary Modern and ESN Children*. Masters thesis. Leeds: Leeds University.
- Kagen, J., Gall, S. (1997). *The Gale Encyclopedia of Childhood & Adolescence*. London: Gale.
- Kelley, L., Sutton-Smith, B. (1987). A Study of Infant Musical Productivity. In: J. C. Peery, I. W. Peery, T. W. Draper (eds.), *Music and Child Development* (pp. 35-53). New York: Springer-Verlag.
- Kemp, A. E., Mills, J. (2002). Musical Potential In: R. Parncutt, G. E. McPherson (eds.), *The Science and Psychology of Music Performance. Creative strategies for teaching and learning* (pp. 3-16). Oxford: Oxford University Press.
- Leutenegger, R. R., Mueller, R. H. (1964). Auditory factors and the acquisition of French language mastery. *The Modern Language Journal*, 48, 141-146.
- Levinowitz, L. M., Barnes, P., Guerrini, S., Clement, M. D'April, P., Morey, M. J. (1998). Measuring Singing Voice Development in the Elementary General Music Classroom. *Journal of Research in Music Education*, 46(1), 35-48.
- Mirković Radoš, K. (1996). *Psihologija muzike*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

- Motte-Haber, H. de la (1999). *Psihologija glazbe*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Musek, J. (1977). *Psihologija osebnosti*. Ljubljana: Dopisna delavska univerza Univerzum.
- Poljak, V. (1970). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Rojko, P. (1981). *Testiranje u muzici*. Zagreb: Muzikološki zavod Muzičke akademije u Zagrebu.
- Rojko, P. (1982). *Psihološke osnove intonacije i ritma*. Zagreb: Muzička akademija.
- Šulentić Begić, J., Bubalo, J. (2014). Glazbene sposobnosti učenika mlađe školske dobi. *Tonovi*, 64, 66-78.
- Šulentić Begić, J. (2012). Glazbene sposobnosti u kontekstu utjecaja naslijeđa i okoline. *Tonovi*, 59, 23-31.
- Šulentić Begić (2010). Problematika pjevačkog zbora mlađe školske dobi. *Tonovi*, 55, 33-44.
- Wang, C. C., McCaskill, M. E. (1989). Relating musical abilities to visual-spatial abilities, mathematic and language skills of fifth-grade children. *Proceedings of the Twelfth International Seminar on Research in Music Education, Canadian Journal of Research in Music Education*, 30(2), 184-191.